

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในภาคใต้ สังกัดกรมสามัญศึกษา บทนี้เป็นการเสนอผลสรุปของการวิจัย ซึ่งจะกล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีดำเนินการเก็บ รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับและความถี่ของการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้ สังกัดกรมสามัญศึกษา เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่าง สัดส่วนของจำนวนโรงเรียนในโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (มพช.) ที่จัดกิจกรรมบริการชุมชน และจำนวนโรงเรียนนอกโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท เพื่อทราบระดับและเปรียบเทียบระดับเจตคติ ของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชน โดยจำแนกตามลักษณะทางกายภาพของโรงเรียนและสถานภาพพื้นฐานของผู้บริหารโรงเรียน นอกจากนี้ ยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงระดับของปัญหาในการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ตลอดจนสำรวจปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานจัดกิจกรรมบริการชุมชน

กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาค้นคว้านี้ประกอบด้วยโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้ สังกัดกรมสามัญศึกษา จำนวน 272 โรงเรียน แล้วเลือกใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย จำนวน 162 โรงเรียน โดยวิธีแบ่งชั้นเป็นเขตการศึกษา 3 กลุ่ม แล้วสุ่มอย่างเป็นสัดส่วนตามระดับชั้นที่เปิดสอนในแต่ละเขตการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามจำนวน 1 ชุด ลักษณะของแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ของโรงเรียนในรอบปีงบประมาณ 2533 เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) และเติมจำนวนครั้งหรือจำนวนผู้มาใช้บริการ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามวัดเจตคติของผู้บริหารโรงเรียน ที่มีต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ประกอบด้วยระดับเจตคติที่มีต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชน 5 ระดับ

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไข เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ประกอบด้วยระดับของปัญหา 5 ระดับ และตอนสุดท้ายเป็นแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนได้เสนอปัญหาและแนวทางแก้ไขอย่างเสรี

วิธีการหาคุณภาพของเครื่องมือได้นำแบบสอบถาม ที่ผ่านการตรวจแก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิเป็นที่เรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 โรงเรียน แล้วนำมาวิเคราะห์หาความเที่ยง (Reliability) ของเครื่องมือจากวิธีการของครอนบาช (Cronbach, 1970 : 161) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha) เท่ากับ .95 และวิเคราะห์หาอำนาจจำแนกของแบบสอบถามตอนที่ 3 โดยการทดสอบค่าที (t-test) ทีละข้อ ปรากฏว่าทุกข้อให้ค่าที ตั้งแต่ 2.00 ขึ้นไป จึงนำแบบสอบถามไปใช้จริง

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ขอหนังสือแนะนำตัวจากคณบดี ไปถึงศึกษาธิการเขตการศึกษา ทั้ง 3 เขต และสำนักงานสามัญศึกษาจังหวัดทุกจังหวัดในภาคใต้ และส่งแบบสอบถามไปพร้อมกัน และให้โรงเรียนส่งกลับคืนมาทางไปรษณีย์โดยเขียนชื่อสถานที่อยู่ พร้อมติดแสตมป์ให้

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา ซึ่งผ่านการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม จำนวน 130 ฉบับ คิดเป็น 80% ของแบบสอบถามที่ส่งไปมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC⁺ เพื่อประมวลผลข้อมูลได้ดังนี้

1. แบบสอบถามตอนที่ 1 รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ ของโรงเรียนและสถานภาพพื้นฐานของผู้บริหารโรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย และคิดค่าเป็นร้อยละ
  2. แบบสอบถามตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมบริการชุมชนของโรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดย
    - 2.1 การหาค่าเฉลี่ยและคิดเป็นร้อยละ แล้วนำค่าร้อยละ ไปเทียบเกณฑ์เพื่อสรุปว่าโรงเรียนจัดกิจกรรมบริการชุมชนอยู่ในระดับใด
    - 2.2 การจัดกิจกรรมในแต่ละกิจกรรม หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของจำนวนครั้งหรือจำนวนผู้ใช้บริการในรอบปี แล้วจัดเรียงลำดับ
    - 2.3 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสัดส่วนของจำนวนโรงเรียนที่จัดกิจกรรมบริการชุมชนที่เป็นโรงเรียนในโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทและโรงเรียนนอกโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท โดยการทดสอบค่าซี (z-test)
3. แบบสอบถามตอนที่ 3 ระดับเจตคติของผู้บริหารโรงเรียน ที่มีต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชน
  - 3.1 วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากระดับเจตคติ 5 ระดับแล้วนำมาเทียบเกณฑ์ประเมินเจตคติของเบสต์ (Best, 1977 : 174) เพื่อประเมินผลว่าผู้บริหารโรงเรียนมีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนอยู่ในระดับใด
  - 3.2 เปรียบเทียบเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชน โดยจำแนกตามลักษณะทางกายภาพของโรงเรียนและสถานภาพพื้นฐานของผู้บริหารโรงเรียน โดยการทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) และการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีการของทูกีย์ (Tukey method)

ตอนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดกิจกรรมบริการชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในภาคใต้ สังกัดกรมสามัญศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากรดับของปัญหา 5 ระดับแล้วนำมาเทียบกับเกณฑ์เพื่อประมวลผลว่าโรงเรียนมีปัญหาในการจัดกิจกรรมบริการชุมชนอยู่ในระดับใด

ตอนที่ 5 สรุปปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาอุปสรรค ซึ่งเป็นแบบปลายเปิด (Open ended) วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ผู้ตอบ ตอบในแนวเดียวกัน จัดกลุ่มเข้าด้วยกัน แล้วสรุปเรียบเรียงเป็นข้อความ

สรุปผลการวิจัย

เมื่อได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 130 ราย ที่ตอบแบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน 130 ฉบับ ได้ใช้วิธีการทางสถิติกระทำกับข้อมูลตามลำดับขั้นของการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลของการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดังนี้

1. โรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้ สังกัดกรมสามัญศึกษา ได้จัดกิจกรรมเพื่อบริการชุมชน ด้านหมั่นทนาการ (ร้อยละ 68.3) และด้านวัฒนธรรม (ร้อยละ 67.3) อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการจัดกิจกรรมเพื่อบริการชุมชน ด้านเผยแพร่ข่าวสาร (ร้อยละ 44.9) ด้านสุขภาพอนามัย (ร้อยละ 40) ด้านความรู้ทั่วไปและอาชีพ (ร้อยละ 33.9) จัดอยู่ในระดับน้อย ซึ่งการจัดกิจกรรมบริการชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้ สังกัดกรมสามัญศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2. โรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้ กรมสามัญศึกษา จัดกิจกรรมบริการชุมชน เฉลี่ยจำนวนครั้งมากที่สุดต่อปี ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ด้านเผยแพร่ข่าวสาร คือจัดบริการส่งเสียงตามสายถ่ายทอดข่าวให้ชุมชน (257 ครั้งต่อปี) ด้านความรู้ทั่วไปและอาชีพ คือ จัดตลาดนัดจำหน่ายผลผลิต (88 ครั้งต่อปี) ด้านวัฒนธรรม คือ จัดนิทรรศการนิทรรศน์ เนื้อเผยแพร่ประเพณีท้องถิ่น (17 ครั้งต่อปี) ด้านสุขภาพอนามัย คือร่วมกับประชาชนจัดตู้ยาประจำบ้าน (10 ครั้งต่อปี) และด้านหมั่นทนาการ คือจัดให้ประชาชนใช้สนามกีฬาของโรงเรียนเพื่อการแข่งขันกีฬาของชุมชน (9 ครั้งต่อปี)

ส่วนกิจกรรมที่มีผู้มาใช้บริการเป็นจำนวนมากต่อปี ตามลำดับดังนี้ ด้านเผยแพร่ข่าวสาร คือ ให้ประชาชนใช้บริการห้องสมุดเคลื่อนที่ของโรงเรียน (553 คนต่อปี) ด้านวัฒนธรรม คือ ให้ใช้สถานที่ของโรงเรียนในการจัดอบรมประชุมและจัดงานอื่น ๆ (345 คนต่อปี) ด้านสหประชาชาติ คือ จัดให้โรงเรียนเป็นศูนย์เยาวชนและออกกำลังกายของชุมชน (315 คนต่อปี) ด้านสุขภาพอนามัย คือ บริการจัดหาน้ำสะอาด (277 คนต่อปี) และด้านความรู้ทั่วไปและอาชีพคือการจัดสหกรณ์ร้านค้าในโรงเรียนบริการให้ประชาชน (251 คนต่อปี)

3. จากการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสัดส่วนของจำนวนโรงเรียนในโครงการมัธยม เพื่อพัฒนาชนบทที่จัดกิจกรรมบริการชุมชน และจำนวนโรงเรียนนอกโครงการมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท ปรากฏว่า

3.1 ด้านความรู้ทั่วไปและอาชีพ สัดส่วนของจำนวนโรงเรียนในโครงการมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท ที่จัดกิจกรรมบริการชุมชน มากกว่าจำนวนโรงเรียนนอกโครงการมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในเรื่อง การจัดอบรมและสาธิตวิชาชีพ อันได้แก่ ช่างยนต์ ช่างไม้ ก่อสร้าง และช่างเชื่อมโลหะ การยืมวัสดุอุปกรณ์บางอย่างในการประกอบอาชีพ และการจัดบริการห้องสมุดโรงเรียน นอกจากนี้ สัดส่วนของจำนวนโรงเรียนในโครงการมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท ที่จัดกิจกรรมบริการชุมชน มากกว่าจำนวนโรงเรียนนอกโครงการมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในเรื่องการจัดอบรมและสาธิตทางศิลปศึกษาช่างไฟฟ้าวิทยุ และเป็นผู้นำในการก่อตั้งกลุ่มอาชีพหรือสหกรณ์

3.2 ด้านสุขภาพอนามัย สัดส่วนของจำนวนโรงเรียนในโครงการมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท ที่จัดกิจกรรมบริการชุมชน มากกว่าจำนวนโรงเรียนนอกโครงการมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในเรื่องการร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จัดบริการตรวจโรค และรักษาร่วมกับประชาชนจัดตู้ยาประจำหมู่บ้าน และให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคต่าง ๆ แก่ประชาชน และสัดส่วนของจำนวนโรงเรียนในโครงการมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท ที่จัดกิจกรรมบริการชุมชน มากกว่าจำนวนโรงเรียนนอกโครงการมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในเรื่องการจัดนิทรรศการพรรณงศ์ ต่อต้านเกี่ยวกับโรคเอดส์ ยาเสพติด อุบัติภัย

3.3 ด้านวัฒนธรรม สัดส่วนของจำนวนโรงเรียนในโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท มีจัดกิจกรรมบริการชุมชน ไม่แตกต่างกันกับจำนวนโรงเรียนนอกโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.4 ด้านมันทนาการ สัดส่วนของจำนวนโรงเรียนในโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท มีจัดกิจกรรมบริการชุมชน ไม่แตกต่างกันกับจำนวนโรงเรียนนอกโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3.5 ด้านเผยแพร่ข่าวสาร สัดส่วนของจำนวนโรงเรียนในโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ที่จัดกิจกรรมบริการชุมชน มากกว่าจำนวนโรงเรียนนอกโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในเรื่องการจัดทำหอกระจายเสียง และสัดส่วนของจำนวนโรงเรียนในโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ที่จัดกิจกรรมบริการชุมชน มากกว่าจำนวนโรงเรียนนอกโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในเรื่องการจัดบริการส่งเสียงตามสายถ่ายทอดข่าวให้ชุมชน ผลิตเอกสารเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชน จัดบริการไปรษณีย์ชุมชน

4. ค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชน อยู่ในระดับสูงทุกประการ ยกเว้นเพียงกิจกรรมเดียวคือโรงเรียนควรช่วยเหลือและจัดหาบริการเพื่อสงเคราะห์ผู้ป่วย อยู่ในระดับปานกลาง

5. ระดับเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อจำแนกตามเพศ ที่ตั้งตามเขตเมือง และ ระดับชั้นที่เปิดสอน แต่ผู้บริหารโรงเรียนมีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามประเภทของโรงเรียน โดยผู้บริหารโรงเรียนในโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทมีเจตคติสูงกว่าผู้บริหารโรงเรียนนอกโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท

6. จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างระดับเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อจำแนกตามที่ตั้งตามเขตการศึกษา อายุของผู้บริหารโรงเรียน ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียน แต่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามขนาดของโรงเรียน โดยโรงเรียนขนาดกลางกับโรงเรียนขนาดเล็ก มีความแตกต่างกัน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก มีระดับเจตคติต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนสูงกว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลาง

7. ผู้บริหารโรงเรียนมีปัญหาในการจัดกิจกรรมบริการชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาที่สำคัญมากที่สุด คือ โรงเรียนมีงบประมาณที่ใช้สนับสนุนน้อยไม่เพียงพอ ในการดำเนินงาน ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ ที่เป็นเครื่องมือส่งเสริมและสนับสนุน และครูมีงานประจำมากจึงออกไป ปฏิบัติกิจกรรมบริการชุมชนได้น้อย

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในภาคใต้ สังกัดกรมสามัญศึกษา มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1. การจัดกิจกรรมบริการชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้ สังกัดกรมสามัญศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง

ผลการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับ แนวทางของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท พ.ศ. 2525 ว่า โรงเรียนควรทำหน้าที่สามประการคือ สอนและอบรมนักเรียน สอนประชาชนและบริการชุมชน เนื่องจากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา มีหน้าที่ดังกล่าว จึงทำให้การจัดบริการชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้ สังกัดกรมสามัญศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง เพราะหน้าที่หลักก็คือสอนและอบรมนักเรียน โรงเรียนต้องเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นสำคัญ แม้แต่โรงเรียนในโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ซึ่งมีแนวคิดและมีหลักการสนับสนุนให้โรงเรียนมีส่วนร่วมสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชนมากขึ้น โรงเรียนและชุมชนจะได้เอื้ออำนวยประโยชน์ให้ซึ่งกันและกัน เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม โดยเฉพาะสังคมที่โรงเรียนตั้งอยู่ การจัดการเรียนการสอน นอกจากจะจัดให้ผู้นับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชนแล้ว ยังจะต้องเปิดโอกาสให้สิ่งดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือผู้ที่อยู่นอกระบบโรงเรียนอีกด้วย การจัดให้โรงเรียนมีส่วนร่วมหรือประสานสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น ๆ ชุมชน กลุ่มบุคคล เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาหรือสร้างกิจกรรมเพื่อพัฒนาโรงเรียนในชุมชน ก็เป็นหน้าที่ตามสภาพแวดล้อมและกำลังความสามารถอีกอย่างหนึ่งของโรงเรียน แม้ว่าหน้าที่เหล่านี้จะเป็นหน้าที่รองจากการจัดการเรียนการสอนนักเรียนให้เกิดประสิทธิภาพตามความมุ่งหมายของหลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2531 : 8)

จะเห็นการจัดกิจกรรมบริการชุมชน จึงทำได้ในระดับปานกลาง เพราะโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาเป็นหน้าที่รอง และ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า โรงเรียนประสบปัญหาในด้านงบประมาณในการดำเนินงานไม่เพียงพอ บุคลากรในโรงเรียนมีงานด้านการจัดกิจกรรมด้านการเรียนการสอนมากจึง ไม่มีเวลาจัดกิจกรรมบริการชุมชนมากนัก ตลอดจนการประสานงานและความร่วมมือจากประชาชนมีน้อย โรงเรียนยังไม่สามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ให้ลุล่วงไปได้ การจัดกิจกรรมบริการชุมชนจึงอยู่ในระดับปานกลาง

2. สัดส่วนของจำนวนโรงเรียนในโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทที่จัดกิจกรรมบริการชุมชนสูงกว่าโรงเรียนนอกโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท

ผลการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับรายงานการประเมินผล โครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2525 : 73-74) ซึ่งประเมินผลระยะครึ่งโครงการ ผลของการประเมินพบว่า ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชน ปริมาณและคุณภาพของโรงเรียน มพช. จัดกิจกรรมมากกว่าโรงเรียนนอกโครงการ และคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ทำการประเมินผลโครงการโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทกลุ่มที่ 2 (มพช. 2) ระยะสิ้นสุดโครงการ โดยให้ศึกษานิเทศก์เขตผู้ประสานงานโรงเรียน มพช. 2 เป็นผู้ประเมิน ได้ประเมินว่าโรงเรียน มพช. 2 ที่มีความพร้อมมากกว่าทำให้สามารถดำเนินงานได้มากกว่าโรงเรียนมัธยมนอกโครงการในทุกเรื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2531 : 113) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนในโครงการ มพช. 2 มีความพร้อมและมีความเข้าใจในเป้าหมายวัตถุประสงค์และแนวทางในการดำเนินงาน เนื่องจากโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทได้รับการจัดสรรห้องเรียน โรงฝึกงาน ห้องทดลอง วัสดุและอุปกรณ์ การฝึกอบรมครูประจำการ ความช่วยเหลือทางวิชาการ และปรับปรุงการใช้ครู เพื่อความเป็นโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ที่มีคุณภาพ (Quality) และประสิทธิภาพ (Efficiency) ดังนั้นสัดส่วนของโรงเรียนที่จัดกิจกรรมบริการชุมชนที่เป็นโรงเรียนในโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท จึงสูงกว่าโรงเรียนนอกโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท

3. ระดับเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนอยู่ในระดับสูง

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุมณฑา แยมเจริญ (2526 : (1)-(2)) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบ ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชน พบว่าครูในโรงเรียน มพช. และครูโรงเรียนนอกโครงการส่วนใหญ่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ที่จะให้ครูเข้าร่วมงานพัฒนาชุมชน

ในบทบาทของการเป็นผู้ร่วมงานและผู้ประสานงานและวิธีการที่จะนำโรงเรียนเข้าร่วมงานพัฒนาชุมชน นั้นพบว่า ครูโรงเรียน มพช. เห็นว่าวิธีที่ดีที่สุด คือการเปิดโอกาสให้ชุมชนใช้อาคารสถานที่อุปกรณ์ การบริการต่าง ๆ ของโรงเรียน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จารุวรรณ วัฒนกุล (2526 : ๖-๗) ซึ่งศึกษาพบว่า ครูโรงเรียนมัธยมระดับตำบลส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับมาก เกี่ยวกับหน้าที่ครูและโรงเรียนในการพัฒนาชุมชนด้านเศรษฐกิจและอาชีพ สังคมและวัฒนธรรมการศึกษาและ ทัศนคติ สุขภาพอนามัย และการเมืองการปกครอง และข้อค้นพบที่น่าสนใจของการวิจัยของ วัชรชัย สิงหนัตร (2519 อ้างถึงใน พิณ สัจจานงค์ และคณะ 2524 : 97) ก็พบว่า ผู้นำท้องถิ่นมีความเห็นว่า ครูควรมีบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้าน นอกเหนือจากการสอนหนังสือในโรงเรียนและยัง สอดคล้องกับ การวิจัยของ ชวีช ทันโตภาส (2521 : 85-88) และการวิจัยของปรีชา เศรษฐีธร และคณะ (2524 : ๓-๔) ที่สรุปได้ว่า โรงเรียนควรมีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ชุมชน ทั้งในและนอกเวลาราชการ ทั้งนี้เพราะครูและประชาชนส่วนใหญ่ มีความเข้าใจที่ตรงกันว่า โรงเรียนจะสามารถช่วยในการพัฒนาชุมชนให้เจริญได้ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา สุขภาพอนามัยและการเมืองการปกครอง ผู้บริหารโรงเรียนเกิดการเรียนรู้และมีประสบการณ์ในการ จัดกิจกรรมบริการชุมชน จากการปฏิบัติงานตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งการปฏิบัติงาน จะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดีนั้นจะเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ หลายปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ สถานภาพ ฐานะของผู้บริหารโรงเรียน ลักษณะทางกายภาพของโรงเรียน การสนับสนุน การประสานงาน ของโรงเรียนและหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง สื่อสารมวลชน ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนเกิดการเรียนรู้ จากประสบการณ์การพัฒนาชุมชนและความพร้อมของโรงเรียนและชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดผู้บริหารโรงเรียน เกิดเจตคติต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชน อยู่ในระดับสูง

4. ระดับเจตคติของผู้บริหารโรงเรียน ที่มีต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการบริหาร ที่ตั้งของโรงเรียน ระดับชั้นที่เปิดสอน แต่เมื่อจำแนกตาม ประเภทของโรงเรียนและขนาดของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนใน โครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท มีระดับเจตคติต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนสูงกว่า ผู้บริหาร โรงเรียนนอกโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท และผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กมีระดับเจตคติต่อการ จัดกิจกรรมบริการชุมชนสูงกว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเป็นโรงเรียน ที่มีโครงการพิเศษ คือ โครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทและโครงการปรับปรุงโรงเรียนขนาดเล็ก

ทำให้ผู้บริหารได้รับงบประมาณ การอบรม และได้รับนโยบายชัดเจน เมื่อปรับปรุงโรงเรียนให้
ดำเนินงานการบริการชุมชนได้เต็มที่

4.1 ระดับเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนเพศชาย ที่มีต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชน
ไม่แตกต่างกับผู้บริหารโรงเรียนเพศหญิง

ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ราตรี ฤทธิสาร (2523 : 87) ที่พบ
ว่า ผู้บริหารสตรีมีพฤติกรรมผู้นำทั้งมิติสัมพันธภาพและมิติกิจสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง และสอดคล้องกับ
ลอร์ด (Lloyd, 1976 : 733-744-A) ที่พบว่าผู้บริหารสตรีมีอารมณ์มั่นคง มีอำนาจ เครื่องขริม
ชื่อตรงต่อหน้าที่ ออกสังคม ยอมรับนับถือ มีความคิดริเริ่ม สุขุมฉลาด เชื่อมมั่นในตนเอง เป็นอิสระ
แก่ตน ควบคุมตนเองได้ และผ่อนคลายมากกว่าคนทั่วไป และการที่ผู้บริหารอยู่ในสภาพแวดล้อมที่
เหมือน ๆ กันมีภาระหน้าที่เหมือน ๆ กัน โดยเฉพาะในปัจจุบัน ผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นเพศหญิง
ส่วนใหญ่เป็นโสดทำให้สามารถอุทิศเวลา ตั้งใจทำงาน เชื่อมมั่นในตนเองสูง โดยมุ่งมั่นที่จะทำงานให้
ได้ทัดเทียมกับผู้บริหารเพศชาย และมีความเป็นระเบียบ สามารถโอนอ่อนและปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม
ได้ดี ประกอบกับได้ผ่านการอบรมจากสถาบันผู้บริหารชั้นสูงของกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้ได้รับ
ความรู้ความเข้าใจในหลักการการทำงานได้ไม่แตกต่างจากผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นเพศชาย จึงน่าจะ
จะทำให้เจตคติของผู้บริหารที่เป็นเพศหญิงจึงไม่แตกต่างจากเพศชายในการจัดกิจกรรมบริการชุมชน

4.2 ระดับเจตคติของผู้บริหารโรงเรียน ที่มีอายุ 36-40 ปี 41-45 ปี และ
46 ปีขึ้นไป ต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนไม่แตกต่างกัน

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับปริญญา รอดแก้ว (2529 : 111) ที่พบว่าผู้บริหาร
โรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีอายุต่ำกว่า 45 ปี กับ 45 ปี
ขึ้นไป ปฏิบัติด้านความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ปฏิบัติจริงโดยส่วนรวม ไม่มีความแตกต่างกัน
ทั้งนี้ น่าจะมีสาเหตุมาจาก ผู้บริหารโรงเรียนในปัจจุบันได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์
เจตคติ และความสามารถเหมาะสมที่จะเป็นผู้บริหารการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โดยมีสถาบันพัฒนา
ผู้บริหารการศึกษาทำหน้าที่เกี่ยวกับการฝึกอบรมผู้บริหารโรงเรียน ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนที่ผ่านการ
อบรมมาแล้ว สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมั่นใจ รับผิดชอบต่อบทบาทใหม่ของตนเองพร้อม ๆ กัน ได้รับการ
อบรมทำความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามบทบาทใหม่ร่วมกัน ประกอบกับปัจจุบันได้มีการทำงานเป็นกลุ่ม
โรงเรียน ทำให้มีการประชุมประจำเดือนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมกันเสนอแนะแนวทางการ
ปฏิบัติงานอาจทำให้ทุกคนมีความคาดหวังที่จะปฏิบัติงานตามบทบาทใหม่ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เสนาะ ดิยาวี (2519 : 159) ที่ว่าการศึกษาและการฝึกอบรม เป็นวิธีการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าวรวมถึงการรู้จัก ใช้ความรู้ เทคนิคต่าง ๆ ความสามารถในการแก้ปัญหา และเจตคติที่ดีต่อการทำงาน แม้ว่าอายุ จะมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ แต่ถ้าผู้บริหารโรงเรียนได้รับการอบรมให้ความรู้และมีการได้รับ ข่าวสาร ตลอดจนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมบริการชุมชนซึ่งกันและกันแล้ว อายุ จึงไม่เป็นตัวแปรที่จะทำให้เจตคติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนแตกต่างกัน

นอกจากนี้ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้ สังกัดกรมสามัญศึกษา ครั้งหนึ่ง (ร้อยละ 50.0) มีอายุใกล้เคียงกันคือมี อายุ 46 ปีขึ้นไป จากประเด็นที่ผู้บริหารส่วนมาก มีอายุใกล้เคียงกันนี้เองที่อาจทำให้ผู้บริหารโรงเรียน ที่มีอายุต่างกันมีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมบริการ ชุมชนไม่แตกต่างกัน

4.3 ระดับเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ระหว่าง ผู้บริหารที่มีระดับการศึกษา ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรีและสูงกว่า ปริญญาตรี ไม่แตกต่างกัน

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ สุรัตน์ บุระะวิทย์ (2528 : บทคัดย่อ) ซึ่งพบว่า ความคิดเห็นของครูในกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดกาญจนบุรี ที่มีต่อการจัดกิจกรรมเพื่อบริการ ชุมชนเมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา ไม่มีผลต่อความคิดเห็นและสนับสนุนงานวิจัยของ สง่า โปธิ์วัง (2524 : 31) ซึ่งได้หาความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษา กับความคิดเห็นของครูว่ามีความ สัมพันธ์กันหรือไม่ ปรากฏว่าระดับการศึกษาของครูที่แตกต่างกัน ไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็น การที่ผลวิจัยเป็นเช่นนั้น อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้ สังกัดกรมสามัญ ศึกษา ส่วนมาก (ร้อยละ 84.6) ได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรี ประกอบกับปัจจุบันผู้บริหาร โรงเรียนต้องผ่านการฝึกอบรมจากสถาบันอบรมผู้บริหารชั้นสูงของกระทรวงศึกษาธิการ ทำให้ได้รับความรู้ความเข้าใจและได้รับประสบการณ์จากสถาบันเดียวกัน จึงก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจใน หลักการทำงาน รับผิดชอบตามนโยบาย เข้าใจบทบาท อำนาจหน้าที่อย่างเดียวกัน ถึงแม้ว่าจะมีระดับ การศึกษาแตกต่างกัน ย่อมมีเจตคติต่อการทำงานไม่แตกต่างกัน จากประเด็นนี้เองที่มาทำให้ผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษากรมสามัญศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ไม่แตกต่างกัน

4.4 ระดับเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ระหว่างผู้บริหารที่มีระยะเวลาในการบริหาร 1-5 ปี 6-11 ปี และ 11 ปีขึ้นไป ไม่แตกต่างกัน

ละเมียด ลิมาอักษร (2516 : 56) ให้ความเห็นว่าบุคลากรที่มีประสบการณ์มากจะรู้จักแก้ปัญหาให้ลดน้อยลง ส่วนผู้ที่มีประสบการณ์น้อยจะมีความวิตกกังวลและมักจะมีปัญหาอยู่เสมอ ผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการบริหารโรงเรียนมาหลายปี ย่อมเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดีกว่า อีกทั้งประสบการณ์จะเป็นตัวชี้แนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขการบริหารงานด้วยและรู้จักนำความรู้ความสามารถประสบการณ์ของบุคลากรมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่มีอยู่จริง โยฮัน สันสยุกท (2525 : 6) ได้กล่าวไว้ว่า "ความรู้ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ จะช่วยในการตัดสินใจได้มาก และความสำคัญของประสบการณ์ควรจะได้รับกำหนัดให้มาก ในอีกด้านหนึ่งการทำงานตามประสบการณ์อย่างหลับหูหลับตาก็เป็นอันตรายได้ คนที่มีประสบการณ์ในเรื่องใด เรื่องหนึ่งเป็นระยะเวลาหลายปี มักจะไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นใหม่ ๆ จากผู้อื่น ประสบการณ์ต้องนำมาใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการของสถานการณ์ใหม่ ประสบการณ์ในอดีตอาจจะไม่ให้ประโยชน์เสมอไป ในการประเมินสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต ประสบการณ์จะเป็นประโยชน์ ต่อเมื่อผู้ตัดสินใจ ตระหนักว่าประสบการณ์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของหลายส่วน ในกระบวนการของการตัดสินใจ" ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้ สังกัดกรมสามัญศึกษา ประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 52.3) มีระยะเวลาในการบริหารและจัดกิจกรรมบริการชุมชนใกล้เคียงกัน คือ 11 ปีขึ้นไป จากประเด็นที่ผู้บริหารมีระยะเวลาในการบริหารใกล้เคียงกันนี้เองที่อาจทำให้ผู้บริหารโรงเรียนที่มีระยะเวลาในการบริหารต่างกัน มีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนไม่แตกต่างกัน

4.5 ระดับเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ในเขตเมือง ต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ไม่แตกต่างจากโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง

ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (2524 : 74) ซึ่งได้สรุปปัญหาของโรงเรียนมัธยมศึกษาไว้ว่าคุณภาพของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตเมืองกับโรงเรียนมัธยมศึกษาในชนบท โรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลในชนบทมีความขาดแคลนด้านต่าง ๆ สูง เด็บโตช้า แต่สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิโรจน์ แก้ววันเฉย (2529 : 81) ซึ่งได้ศึกษา พบว่าปัญหาด้านกิจกรรมนักเรียนของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลในภาคใต้ ระหว่างผู้บริหารโรงเรียน

ในเขตเมืองและนอกเขตเมือง ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะแนวการจัดการมัธยมศึกษาที่ต้อง
 เนื่องกันมาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ได้สรุปว่า
 เนื่องจากปัญหาทางด้านคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมในชนบท ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมใน
 ชนบท ยังเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงในทั่ว ๆ ไปของประเทศในปัจจุบัน กรมสามัญศึกษา
 เห็นว่าการพัฒนาโรงเรียนมัธยมศึกษาในตำบลหรืออำเภอเล็ก ๆ ให้มีคุณภาพดีขึ้น ให้สามารถมี
 ส่วนช่วยแก้ปัญหาดังกล่าวนั้น เป็นวิธีการที่ประสบผลดีมีแนวทางปฏิบัติได้จริง จึงขยายผลการทดลอง
 จากโครงการ มพช.1 ไปสู่ชนบทอื่น ๆ ให้กว้างขวางขึ้น โดยนำโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยม
 ขนาดเล็ก ซึ่งอยู่ในชนบทนอกเขตเมือง โครงการ มพช.2 ซึ่งดำเนินการเป็นแผนปฏิบัติการใน
 ระหว่างปี 2525-2530 กระจายบริการด้านต่าง ๆ ไปสู่ชนบทให้มากขึ้น และจัดดำเนินการฝึกอบรม
 บุคลากรในการจัดและบริหารโรงเรียนชุมชน โดยมีการฝึกอบรม ประชุม และสัมมนาอย่างสม่ำเสมอ
 ดังนั้น โรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง ส่วนหนึ่งเป็นโรงเรียนในโครงการ มพช.2 ที่ตั้ง
 อยู่ในพื้นที่ชนบททั่วไป เมื่อได้รับความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ในการพัฒนาโรงเรียนแล้ว ทำให้เจตคติ
 ของผู้บริหารโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง ไม่แตกต่างจากโรงเรียน ที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองในการจัด
 กิจกรรมบริการชุมชน

4.6 ระดับเจตคติของผู้บริหารโรงเรียน ที่ตั้งอยู่ในเขตการศึกษา 2 เขตการ
 ศึกษา 3 และเขตการศึกษา 4 ต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ไม่แตกต่างกัน

ทั้ง ๆ ที่สภาพสังคมเศรษฐกิจ และการเมืองในภาคใต้แตกต่างกันอย่างเห็นได้
 ชัดโดยเฉพาะ 4 จังหวัดภาคใต้ ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
 (2524 : 169) สรุปไว้ว่า โครงสร้างทางสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะในเขต
 จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล แตกต่างจากภาคอื่นทั้งในด้านภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 บางส่วนพูดภาษาไทยไม่ได้เลย สภาพของสังคมดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและนำไปสู่ปัญหา
 ด้านสังคมจิตวิทยา ข้อสรุปดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นความแตกต่างในการดำรงชีวิตทางสังคมอย่างชัดเจน
 แต่เจตคติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ทุกเขตการศึกษาไม่แตกต่างกัน
 มากนัก ทั้งนี้่าจะมีสาเหตุสำคัญมาจาก กรมสามัญศึกษา (ม.ป.ป. : 1) ได้วางแผนปฏิบัติการในการ
 จัดกิจกรรมบริการชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยมุ่งที่จะให้โรงเรียนมัธยมศึกษาทุกโรงเรียนมีบทบาท
 ร่วมพัฒนาชุมชนช่วยเหลือบริการชุมชนให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากโรงเรียน และขณะเดียวกันให้

ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทช่วยโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้โรงเรียนมัธยมศึกษาทุกโรงเรียนทั่วประเทศเป็นโรงเรียนเพื่อชุมชน และด้วยประเด็นนี้ เมื่อผู้บริหารโรงเรียนเข้าอยู่ในสถานแวดล้อมของสังคมที่มีการบริการช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่แล้ว ย่อมส่งผลให้มีเจตคติตามสถานแวดล้อมของสังคมที่มีในชุมชนนั้น ๆ ที่ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้ กรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษาต่างกัน มีระดับเจตคติต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนไม่แตกต่างกัน และทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นคนที่ท้องถิ่น และมีปัจจัยหลายอย่างเหมือนกัน แม้ที่ตั้งโรงเรียนตามเขตการศึกษาจะต่างกันก็ไม่สามารถทำให้ระดับเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนแตกต่างกัน

4.7 ระดับเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับชั้น ม.1 ถึง ม.3 ต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนของ ไม่แตกต่างกับโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับชั้น ม.1 ถึง ม.6 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สาเหตุ สำคัญ อยู่ที่ตัวผู้บริหารโรงเรียนที่ได้รับ นโยบาย จากกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2523, 8-9) ให้จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคมของประชาชนทุกกลุ่ม โดยให้โรงเรียนและสังคมต่างก็มีส่วนให้การศึกษาและบริการ ซึ่งกันและกันไปพร้อม ๆ กัน นอกจากนี้ จะเห็นว่าโรงเรียนที่เปิดสอนระดับชั้นต่างกันมีส่วนสัมพันธ์กับจำนวนของนักเรียนในโรงเรียนด้วย โรงเรียนที่เปิดสอนในระดับ ม.1 ถึง ม.6 จึงมีความพร้อมในด้านงบประมาณ บุคลากร เป็นสัดส่วนพอ ๆ กับโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับ ม.1 ถึง ม.3 ด้วยประเด็นนี้จึงน่าจะทำให้ระดับเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนของโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับชั้น ม.1 ถึง ม.3 จึงไม่แตกต่างกันกับโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับ ม.1 ถึง ม.6

4.8 ระดับเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนในโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนสูงกว่าโรงเรียนนอกโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมณฑา แยมเจริญ (2526 :

(1)-(2)) ซึ่งพบว่าในโครงการ มพช. และโรงเรียนนอกโครงการมีความคิดเห็นแตกต่างกัน คือ ครูโรงเรียนในโครงการ มพช. เห็นว่าวิธีที่ดีที่สุดคือการเปิดโอกาสให้ชุมชนใช้อาคารสถานที่ อุปกรณ์ การบริการต่าง ๆ ของโรงเรียน ขณะที่ครูโรงเรียนนอกโครงการเห็นว่าควรจะเป็นการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับชุมชน เมื่อพิจารณาถึงโรงเรียนในโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท พบว่า เมื่อโรงเรียนได้รับคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนในโครงการ มพช. แล้ว กรมสามัญ

ศึกษา ได้จัดอบรมผู้บริหาร โรงเรียน เพื่อ ได้มีความเข้าใจในเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และแนวทางการดำเนินงานโครงการอย่างชัดเจน เมื่อกลับไปถึงโรงเรียนผู้บริหารโรงเรียนต้องกลับไปขยายความรู้ โดยการจัดประชุม ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกฝ่าย ได้รับทราบการดำเนินงานและประสานงานกับทุกฝ่าย ให้เข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ทิศทางและแนวทางปฏิบัติงาน ตลอดจนจากรายงานการประเมินผลโครงการ มพช.2 (2531 : 11) โรงเรียนได้รับการจัดสรรห้องเรียน โรงฝึกงาน ห้องทดลอง วัสดุและอุปกรณ์การฝึกอบรมครูประจำการ ความช่วยเหลือทางวิชาการและปรับปรุงการใช้ครูด้วย และจากแนวความคิดเรื่องโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท ผลจากการฝึกอบรมและสัมมนาบุคลากร และนำหลักการวิธีการ ไปใช้จริงในโรงเรียน ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนและบุคลากรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทั้งในโรงเรียนและชุมชน ได้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องถึงบทบาทของโรงเรียนมัธยม เพื่อพัฒนาชนบทว่าในการดำเนินการพัฒนาชนบทของโรงเรียนมัธยมศึกษาชั้น ไม่ใช่เป็นการจัดการทางด้านวัตถุประสงค์ให้แก่ชุมชนเหมือนกับการดำเนินงานของหน่วยงานอื่น แต่เป็นการดำเนินการในด้านให้ความรู้และบริการเพื่อพัฒนาบุคลากรในระบบโรงเรียนเยาวชน และผู้ใหญ่ที่ไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนให้มีความรู้ความคิดความสามารถในการพัฒนาตนเอง และชุมชนทั้งในด้านความรู้ทั่วไป และอาชีพ วัฒนธรรมประเพณี สุขภาพอนามัย โดยใช้ระบบบริการข่าวสาร บริการด้านความรู้ การสอนและการฝึกปฏิบัติ รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ความเป็นโรงเรียนมัธยมเพื่อพัฒนาชนบทได้เตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ให้แก่โรงเรียนในโครงการ ทั้งความพร้อมในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้แก่ อาคารสถานที่ อุปกรณ์ครุภัณฑ์ ที่จะใช้ในการเรียนการสอนหลักเรียนและให้ความรู้แก่ชุมชน และความพร้อมในด้านบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน มีขวัญและกำลังใจที่จะปฏิบัติงานตามปรัชญาและหลักการของโครงการ จากผลการประเมินผลระยะสิ้นสุดโครงการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พบว่าโรงเรียนต่าง ๆ ได้ดำเนินงานในทิศทางที่ถูกต้อง และมีความพร้อมที่จะดำเนินงานพัฒนาชนบท โดยการศึกษาประเด็นเหล่านี้เองน่าจะ เป็นผลให้เจตคติของผู้บริหารโรงเรียนในโครงการมัธยม เพื่อพัฒนาชนบทที่มีต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนสูงกว่าโรงเรียนนอกโครงการมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท จากการศึกษาในครั้งนี้ จึงเห็นว่าควรจัดให้มีโครงการประเภทนี้ต่อไป เพื่อใช้โรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นศูนย์กลางในการให้บริการชุมชนและพัฒนาชุมชน เพราะสามารถจัดได้ไม่ยากนัก เนื่องจากโรงเรียนมัธยมศึกษา มีกระจายอยู่ในชุมชนอย่างทั่วถึง และโรงเรียนกับชุมชนก็สร้างความสัมพันธ์กันมานาน ต่างพึ่งพาอาศัยกัน ย่อมเป็นการง่ายที่จะใช้โรงเรียนในการพัฒนาชนบท

4.9 ระดับเจตคติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ขึ้นไป แตกต่างกันโดยผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก มีเจตคติต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนสูงกว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลาง

ทั้งนี้ น่าจะมีสาเหตุมาจาก การจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาในท้องถิ่นใด ๆ เป็นแรงผลักดันมาจากความต้องการของคนที่อยู่ในชุมชนและสังคมนั้น เมื่อชุมชนและสังคมขยายใหญ่ขึ้น ความต้องการทางด้านการศึกษา ก็มีมากขึ้น ทั้งนี้เป็นที่ยอมรับกันว่าการศึกษจะสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตได้ และโรงเรียนเป็นหน่วยงานที่ให้การศึกษา ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยกว่าหน่วยงานหรือสถาบันอื่น เมื่อโรงเรียนขยายขนาดขึ้น ตามขนาดของชุมชนและสังคมที่ตั้งอยู่ ปริมาณงานในโรงเรียนย่อมต้องเพิ่มขึ้นด้วย เพราะขนาดของโรงเรียนขึ้นอยู่กับความหนาแน่นของประชาชน ความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคม (สงวน สุทธิเลิศอรุณ, 2523 : 123) ในโรงเรียนที่มีครูและนักเรียนจำนวนมากงานก็ย่อมมากขึ้นเป็นเงาตามตัว และเมื่องานของโรงเรียนขยายตัวออกมากขึ้น ทำให้งานล่าช้าและมีความขัดแย้งอยู่บ่อย ๆ (พนัส หันมาคินทร์, 2524 : 35) ซึ่งการบริหารงานภายในโรงเรียนขนาดเล็กจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ คล้ายโรงเรียนขนาดใหญ่กว่าแต่ขัดข้องด้วยอัตราบุคลากร ลักษณะงานจึงแฝงอยู่ในฝ่ายต่าง ๆ แม้เงินบำรุงการศึกษาของโรงเรียนและบุคลากรจะมีน้อย ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนมีความตั้งใจและมีความเสียสละอย่างมากทั้งเวลาและทุนทรัพย์ เพื่อให้โรงเรียนได้มีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อลดช่องว่างระหว่างโรงเรียนใหญ่ในเมืองและโรงเรียนเล็กในระดับตำบล ทั้งในด้านปรับปรุงตกแต่งอาคารสถานที่ ปรับปรุงบริเวณโรงเรียน ให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนและเป็นตัวอย่างแก่ชุมชน มีห้องสมุดที่มีครุภัณฑ์ประกอบห้องอย่างครบครัน (กรมสามัญศึกษา, 2531 : 60) และทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนขนาดกลางส่วนใหญ่ผู้บริหารจะมีประสบการณ์ทางด้านบริหารมาบ้างแล้ว แต่ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่เพิ่งได้รับตำแหน่งเป็นผู้บริหารโรงเรียน จึงได้รับการฝึกอบรมและเตรียมตัวที่จะบริหารโรงเรียนให้จัดกิจกรรมบริการชุมชนให้เต็มที่ ดังที่ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กจึงมีระดับเจตคติต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนสูงกว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลาง ประกอบกับโรงเรียนขนาดเล็ก ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในชุมชนระดับตำบล ซึ่งเป็นสังคมขนาดเล็ก ทำให้โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน จึงพาอาศัยซึ่งกันและกัน ลักษณะเช่นนี้ ผู้บริหาร

โรงเรียนขนาดเล็ก จึงมีเจตตต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนสูงกว่า ผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลาง ผลการศึกษาครั้งนี้ จึงควรสนับสนุนโรงเรียนขนาดเล็กให้มีบทบาทในการบริการชุมชนและพัฒนาชุมชน เพราะจะทำได้ง่ายกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ขึ้นไป ซึ่งอยู่ในเมือง และมุ่งในการเรียนการสอนนักเรียน เป็นสำคัญ จึงไม่สามารถสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนโดยการจัดกิจกรรมบริการชุมชนได้ เหมือนผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก

ตั้งต้นสรุปได้ จากตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด เมื่อจำแนกตามประเภทของโรงเรียนและขนาดของโรงเรียน เท่านั้น ที่ผู้บริหารโรงเรียนมีเจตตต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนแตกต่างกัน จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า เป็นโรงเรียนที่มีโครงการพิเศษ คือ โครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท และโครงการปรับปรุงโรงเรียนมัธยมขนาดเล็ก ซึ่งให้ผู้บริหารได้รับการอบรม แนวทางการปฏิบัติ ทราบนโยบายที่ชัดเจน และสิ่งสำคัญที่สุดคือ ได้รับงบประมาณสนับสนุนเต็มที่ จึงทำให้ผู้บริหารโรงเรียนมีระดับเจตตต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนสูง

5. ผลการศึกษานักหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ในการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ผู้วิจัยได้พบปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะที่สำคัญ ๆ มาอภิปรายดังต่อไปนี้

ปัญหาด้านงบประมาณ เป็นปัญหาสำคัญอันดับแรกๆ ที่ผู้บริหารโรงเรียนประสบมากที่สุด ในการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริรัตน์ ดารา (2529 : บทคัดย่อ) สุรวัฒนา บุรณะวิทย์ (2528 : บทคัดย่อ) และอิศราพร จันทร์พราว (2526 : ง-ฉ) ซึ่งพบว่าการขาดงบประมาณ งบประมาณไม่เพียงพอ เป็นปัญหาอุปสรรคสำคัญในการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ซึ่งส่งผลต่อไปยัง การที่โรงเรียนจะนำมาจัดซื้อ วัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ ที่จะใช้ในโครงการส่งเสริมอาชีพต่าง ๆ นอกจากนั้นต้องนำมาปรับปรุงบริเวณอาคารสถานที่และสนามโรงเรียนให้เหมาะสมกับการเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ตลอดจนสร้างปรับปรุงห้องสมุด หอกระจายข่าว การใช้งบประมาณของโรงเรียนทำได้จำกัด ในด้านนี้ บางครั้งต้องใช้เงินงบประมาณในส่วนอื่นของโรงเรียน เช่น บริจาค เป็นต้น นอกจากนี้หากเกิดกรณีวัสดุ ครุภัณฑ์ เกิดการชำรุดเสียหาย เช่น เครื่องขยายเสียงเสีย ก็ไม่มีงบประมาณสำหรับการซ่อมแซม ทำให้บางโรงเรียนต้องหยุดชะงักการดำเนินงานไประยะเวลาหนึ่ง

จากสภาพปัญหาด้านงบประมาณ มีข้อเสนอแนะว่าควรจัดสรรงบประมาณเพื่อการบริการชุมชน โดยเฉพาะให้กับโรงเรียน หากโรงเรียนได้จัดทำแผนงานและโครงการเพื่อการพัฒนาชุมชน ตามโครงการของกรมสามัญศึกษาที่ได้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาชุมชนของกระทรวงศึกษาสั่งให้กรมสามัญศึกษาพิจารณาแล้วก็อาจได้รับการสนับสนุนในด้านงบประมาณบ้าง (กรมสามัญศึกษา 2527 : ๗.๑) แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าโรงเรียนจะได้จัดกิจกรรมบริการชุมชนโดยใช้งบประมาณจากองค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ ก็จะช่วยแก้ปัญหาได้บ้าง เช่น ในด้านความรู้ทั่วไปและอาชีพก็จัดในรูปของกลุ่มสนใจ โดยใช้งบประมาณของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ในด้านนันทนาการ อาจจัดในรูปของศูนย์พัฒนาสุขภาพ โดยใช้งบประมาณของกรมพลศึกษาที่จัดสรรมาไว้ที่จังหวัดและอำเภอต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากนี้ อาจขอความร่วมมือจากประชาชนในชุมชนนั้น ๆ เช่น ขอแรงงานหรือการบริจาคทรัพย์หรือวัสดุอุปกรณ์ที่มีในชุมชนก่อน โดยควรพิจารณาว่าชุมชนจะสามารถสนองความต้องการในแง่นี้ได้หรือไม่ เพราะส่วนใหญ่ประชาชนในชนบทมีฐานะยากจน ดังนั้นจึงควรขอเป็นความช่วยเหลือด้านแรงงานหลังจากที่ประชาชนว่างจากงานประจำ ซึ่งจะสอดคล้องกับการแก้ไขปัญหา ตามหลักการพัฒนาชุมชนที่ต้องการให้ประชาชนช่วยตนเอง (Self Help) ก่อน และควรมีการร่วมมือจากประชาชน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้คอยช่วยเหลือแนะนำและประสานงานเพื่อผลดีของการบริการชุมชน

ปัญหาบุคลากรของโรงเรียนมีเวลาไม่เพียงพอสำหรับงานด้านบริการชุมชน ซึ่งตามสภาพความเป็นจริงนั้นบุคลากรของโรงเรียนมีงานประจำในหน้าที่มากอยู่แล้ว และการดำเนินงานบริการชุมชนอาจมีผลกระทบต่อภาระการสอนของครูและนักเรียน บางครั้งต้องใช้เวลาออกเวลาราชการหรือวันหยุด ซึ่งกระทบต่อกิจกรรมส่วนตัวของครู ดังนั้นโรงเรียนจะต้องทำแผนและโครงการให้ชัดเจน พร้อมทั้งประสานกับฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียน จัดทำแผนการใช้บุคลากร ปัญหาอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับตัวครูคือ ครูไม่มีความรู้เกี่ยวกับวิชาชีพเพียงพอในการบริการชุมชน เมื่อครูไม่มีความรู้หรือประสบการณ์ปฏิบัติงานถึงไม่ประสบผลเท่าที่ควร ดังนั้น ควรลดคาบเวลาในการสอนของครูลงบ้างหรือมอบหมายงานให้เหมาะสมเป็นสัดส่วนที่พอเหมาะ อาจทำได้โดยการย้ายครูจากโรงเรียน ที่มีอัตรากำลังเกินมาให้แก่โรงเรียนที่มีอัตรากำลังไม่เพียงพอ หรือเพิ่มอัตรากำลังครูที่มีคุณวุฒิทางด้านอาชีพเข้ามาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง และสอดคล้องกับข้อเสนอของ สัจด์ มิตกิตติ (2525 : 68) ที่ได้เสนอไว้ว่า "กรมสามัญควรที่จะจัดสรรอัตรากำลังให้โรงเรียนมัธยมศึกษาอย่างเพียงพอ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนมัธยมระดับตำบล ซึ่งเป็นโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนชนบท ต้องจับผิดชอบในการบริการชุมชนมาก เพราะประชากรในชนบทยังต้องอาศัยความช่วยเหลือจากโรงเรียนมากกว่าประชากรในเขตเมือง”

นอกจากนี้ควรมีการปรับปรุงสวัสดิการ เช่น ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าพาหนะ ในการออกปฏิบัติงาน เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครูอีกทางหนึ่งด้วย หน่วยงานที่สนับสนุนก็ควรจัดให้มีการอบรมสัมมนาให้บ่อยครั้งขึ้น และกระทำอย่างต่อเนื่อง และจัดให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแก้ไขปัญหาร่วมกันในระดับกลุ่มโรงเรียน

ส่วนตัวครูเองควรมีการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมบริการชุมชน ทำโครงการร่วมกับฝ่ายต่าง ๆ ทำงานเสียสละอย่างเต็มที่ ประสานงานกับเจ้าหน้าที่จาก 6 กระทรวงหลัก ใช้เวลาในการพบปะกับประชาชนในเขตบริการให้มากขึ้น เพื่อจะได้ทราบปัญหาความต้องการ และติดตามผลเพื่อลดข้อบกพร่องของโครงการ เพื่อนำมาหาวิธีทางที่จะจัดบริการชุมชนให้ เป็นไปได้อย่างยั่งยืนต่อไปตลอดเวลา

ปัญหาด้านอาคารสถานที่ของโรงเรียน มีไม่เพียงพอที่จะบริการชุมชนแล้ว ที่ตั้งของโรงเรียนอยู่ห่างไกลจากชุมชนชาวลำบากคือประชาชนที่จะไปใช้บริการของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาด้านสภาพภูมิศาสตร์ในท้องถิ่นซึ่งชุมชนอยู่กันกระจัดกระจายห่างไกลกันยากแก่การติดต่อและการคมนาคมในบางฤดู ซึ่งสาเหตุที่กล่าวมานี้ โรงเรียนไม่สามารถแก้ไขด้วยลำพังโรงเรียนเอง แต่กรมสามัญได้จัดตั้งโรงเรียนมัธยมระดับตำบลขึ้นในท้องถิ่น เพื่อให้กระจัดกระจายอยู่ทั่วไป ดังนั้นโรงเรียนจะต้องกำหนดเนื้อหาของกิจกรรมบริการชุมชน และให้บริการ ให้สามารถปฏิบัติได้ในขีดจำกัดที่โรงเรียนมีอยู่และใช้วิธีประสานงานกับหน่วยงานอื่นร่วมกันจัดหรือ สนองข้อมูลให้หน่วยงานอื่นจัดขึ้น

ปัญหาขาดการประสานงาน ซึ่งสอดคล้องกับ สิรัตน์ สุทธิดารา (2529 : 87) ซึ่งพบว่า "การทำงานขาดการประสานงานกันจึงทำงานซ้ำซ้อน" ซึ่งหากได้มีการประสานงานและวางแผนร่วมกันตั้ง 6 กระทรวงหลักที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบท ปัญหานี้คงจะลดน้อยลง แต่โรงเรียนก็ยังประสบปัญหานี้เรื่อยมา แต่อาจเนื่องมาจากในระดับโรงเรียน ไม่มีผู้รับผิดชอบโดยตรงในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ นอกจากนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนเองก็ไม่พยายามขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานต่าง ๆ เพียงแต่รอให้หน่วยงานต่าง ๆ มาช่วยเหลือเท่านั้น ทั้งการกำหนด

โครงการต่าง ๆ ไม่กำหนดให้ละเอียดรัดกุมและส่งไปไม่ทั่วถึง ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ไม่ทราบบทบาทในส่วนที่ เขาต้องเข้ามาช่วยรับผิดชอบ ประกอบกับแต่ละหน่วยงานต่างยึดนโยบายของกรมและกระทรวงเจ้าสังกัด จึงไม่ได้ในความสนใจในการประสานงานอย่างจริงจังและจริงใจ จากปัญหาการประสานงานมีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการประสานงานอย่างใกล้ชิดมีการวางโครงการร่วมกันและทำงานร่วมกัน และมีเจ้าหน้าที่จากโรงเรียนคอยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยทำการประสานแผนงาน เพราะแต่ละกระทรวงจะมีทรัพยากรและความสามารถที่จะเอื้ออำนวยในการจัดกิจกรรมบริการชุมชนในแต่ละด้านแตกต่างกัน หากได้ประสานงานและร่วมมืออย่างจริงจังและจริงใจแล้ว การจัดกิจกรรมบริการชุมชนก็จะสัมฤทธิ์ผล ได้อีกยิ่งขึ้น

ปัญหาอื่น ๆ ได้แก่ ปัญหาประชาชนไม่สนใจกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดบริการให้ ปัญหาเห็นว่า เป็นปัญหาสำคัญปัญหาหนึ่ง อาจเกิดขึ้นเนื่องจากประชาชนใช้เวลาในการประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวซึ่งส่วนใหญ่มีฐานะยากจน และอาจต้องไปประกอบอาชีพยังถิ่นอื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทนงศักดิ์ คุ่มไชนะ (2519 : 67) ธวัช ทันโตภาส (2521:88) และสุรัตนา บุรณะวิทย์ (2528 : 78) ที่พบว่าประชาชนในท้องถิ่นไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรม จึงไม่สนใจและไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง เพราะมักใช้เวลาในการประกอบอาชีพหารายได้เลี้ยงครอบครัว นอกจากนี้ อาจเนื่องมาจากประชาชนไม่แน่ใจหรือไม่เชื่อว่าโรงเรียนจะสามารถแก้ปัญหาให้ได้

จากสภาพปัญหานี้ ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคใต้ สังกัดกรมสามัญศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้คือ โรงเรียนควรมีการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน โดยให้ชุมชนทราบโดยวิธีและโอกาสต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจ และช่วยแก้ปัญหาที่มาสืบสนุนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ สำหรับ เรื่องการสื่อความหมายระหว่างครูกับประชาชนนั้น ควรใช้ภาษาถิ่น การประชุมหรือติดต่อประสานงานควรใช้เวลาบ่ายหลังจากประชาชนกลับจากการประกอบอาชีพ หรือหลังจากการรวมกลุ่มของประชาชนในหมู่บ้านเมื่อมีงานเทศกาลต่าง ๆ

การศึกษาค้นคว้านี้ พบประเด็นที่เด่น ๆ ดังนี้ คือ

โรงเรียนในโครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท จัดกิจกรรมบริการชุมชนมากกว่าโรงเรียนนอกโครงการในเรื่อง การจัดอบรมและสาธิตวิชาชีพ อันได้แก่ ช่างยนต์ ช่างไม้ ก่อสร้าง ช่างเชื่อมโลหะ ช่างไฟฟ้าวิทยุ และศิลปประดิษฐ์ การให้ยืมวัสดุอุปกรณ์บางอย่างในการประกอบอาชีพ

การบริการห้องสมุด โรงเรียน ตลอดจนเป็นผู้ดำเนินการก่อตั้งกลุ่มอาชีพและสหกรณ์ ประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจัดบริการตรวจโรคและรักษา จัดดูยาประจำบ้าน ให้ความรู้เกี่ยวกับป้องกันโรคต่าง ๆ จัดนิทรรศการรณรงค์ต่อต้านเกี่ยวกับโรคเอดส์ ยาเสพติด อุบัติภัย จัดทำหอกระจายเสียง จัดบริการส่งเสียงตามสายถ่ายทอดข่าวผลิตเอกสารเผยแพร่ความรู้ ให้ใช้บริการห้องสมุดเคลื่อนที่ของโรงเรียน และจัดบริการไปรษณีย์ชุมชน

ผู้บริหารโรงเรียนในโครงการมัธยม เพื่อพัฒนาชนบทมีระดับ เจตคติต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนสูงกว่าผู้บริหารโรงเรียนนอกโครงการมัธยม เพื่อพัฒนาชนบท

ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กมีระดับเจตคติต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชน สูงกว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลาง

ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทในการจัดกิจกรรมบริการชุมชน เรื่องขาดงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และครูมีงานประจำมาก จึงออกไปปฏิบัติกิจกรรมบริการชุมชนได้น้อย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการศึกษาครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะทั่วไปดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้การดำเนินงานด้านบริการชุมชนโรงเรียน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง กระทรวงศึกษาธิการจึงสมควรที่จะให้มีแผนงานการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน ของกรมสามัญศึกษา บรรจุไว้ในแผนการศึกษา ศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ทั้งในระดับกระทรวงและระดับจังหวัด พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณในการดำเนินงานให้เป็นภาระเฉพาะด้วย

2. กรมสามัญศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีโรงเรียนในโครงการเพื่อการพัฒนาชนบทอื่น ๆ หลังจากที่โครงการมัธยมเพื่อพัฒนาชนบท สิ้นสุดแล้ว

3. กรมสามัญศึกษา ควรกำหนดแนวทางปฏิบัติให้โรงเรียนใช้ทรัพยากรร่วมกันในรูปของศูนย์วิทยากรท้องถิ่น ทั้งในด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากร โดยขยายผลของการใช้ทรัพยากรในการจัดการเรียนการสอนปกติออกไปสู่ชุมชนในรูปของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน โดยการบริการชุมชนในด้านต่าง ๆ

4. โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ควรจัดกิจกรรมบริการชุมชน ด้านความรู้ทั่วไปและอาชีพ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านวัฒนธรรม ด้านนันทนาการและด้านเผยแพร่ข่าวสาร เพิ่มขึ้นในระดับมากกว่าที่เป็นอยู่เป็นปัจจุบัน

5. การดำเนินงาน อาจจัดทำในนามของกลุ่มโรงเรียน ควรจัดให้มีแนวทางปฏิบัติงานร่วมกันให้ชัดเจนและประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐในท้องถิ่น เช่น เกษตรกรตำบล พัฒนาการ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และหน่วยงานเอกชนในการจัดกิจกรรมบริการชุมชน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไปดังนี้

1. ควรจะมีการวิจัยเพื่อสำรวจการจัดกิจกรรมบริการชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ทั่วประเทศ
2. รูปแบบการวิจัยครั้งต่อไป ควรเป็นการวิจัยแบบประเมินผล (Evaluation Research) เพื่อศึกษาระดับกระบวนการดำเนินงานโครงการ
3. กลุ่มตัวอย่าง ควรประกอบด้วยผู้บริหาร ครู และผู้สนับสนุนซึ่งอาจเป็นผู้นำท้องถิ่น นักเรียน หรือผู้แทนจาก 6 กระทรวงหลักร่วมด้วย
4. ใช้วิธีอื่น ๆ เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบ บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงของผู้บริหารโรงเรียน กรรมการโรงเรียน ต่อการจัดกิจกรรมบริการชุมชนของโรงเรียน
5. ทิศทางในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัย ในระดับท้องถิ่นให้มากขึ้น ซึ่งอาจเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) การศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study)